

GLOBALIS KÉNYSZER VAGY HELYI VÁLASZTÁS? ÉLELMISZERRENDSZEREINK JÖVŐKÉPEI

Kujáni Katalin

Jövőállóvá tenni az EU élelmiszerrendszerét

nagyon bizonytalan körülmények között

KIHÍVÁSOK

- Klímaváltozás
- Biodiverzitás csökkenése
- Geopolitikai instabilitás
- Piaci bizonytalanság
- Erőforráshiány
- Járványok

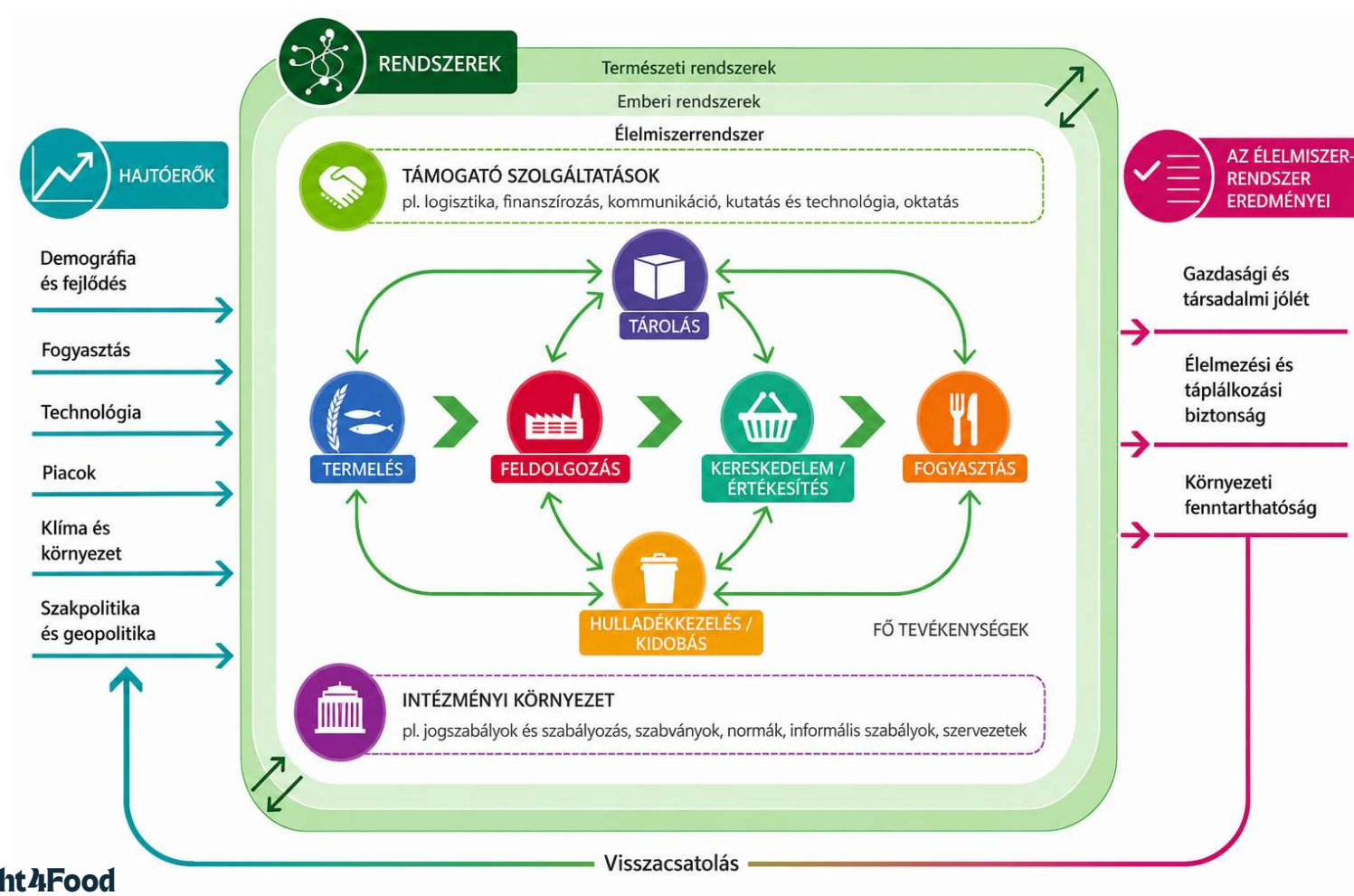
Ma kell megerősítenünk
az ellenállóképességet ahhoz,
hogy holnap is biztosított
legyen az élelmezés.

BIZONYTALAN KÖRNYEZET

- Ingadozó piacok
- Kereskedelmi zavarok
- Energiaválság
- Infláció
- Változó fogyasztói szokások
- Szakpolitikai bizonytalanság

Mi az élelmiszerrendszer?

Miért kell beszélni élelmiszerrendszer átalakulásról?

AZ ÉLELMISZERRENDSZER ÁTALAKULÁSÁNAK FŐBB LÉPÉSEI (1950–2020)

Hogyan változtak az élelmiszerrendszerek az elmúlt 70 évben?

	1 1950–1970	2 1970–2000	3 1980–2010	4 1990–2020	5 2000–2020	6 2010–2020
IDŐSZAK						
FŐ ÁTALAKULÁS						
MI JELLEMZI?	Az iparosodott mezőgazdaság kialakulása („Zöld Forradalom”) • Műtrágyák és növényvédő szerek tömeges használata • Gépesítés és öntözés fejlesztése • Nagy hozamú fajták elterjedése • Specializáció és monokultúrák	A globalizált élelmiszerláncok kialakulása • Multinacionális élelmiszerláncok növekedése • Szupermarketek dominanciája • Hosszú ellátási láncok • Exportorientált mezőgazdaság	Az intenzív fogyasztói társadalom kialakulása • Gyorsélelmiszer-kultúra terjedése • Ultra-feldolgozott élelmiszerek növekedése • Egész éves elérhetőség elvárása • Növekvő húsfogyasztás • Kényelmi termékek előretörése	A fenntarthatósági fordulat kezdete • Agroökológiai megközelítések • Bio- és ökológiai gazdálkodás • Helyi élelmiszer-rendszerek • Rövid ellátási láncok (REL) • Fair trade mozgalmak • Élelmiszer-szuverenitás	Digitalizáció és adatalapú élelmiszerrendszerek • Precíziós mezőgazdaság • Online élelmiszer-kereskedelem • Platformgazdaság • Nyomonkövethetőség • Big data és AI megjelenése	A reziliencia és food system transition előtérbe kerülése • Helyi termelés és helyi piacok • Rövidebb ellátási láncok • Közösségi rendszerek • Élelmiszer-önrendelkezés • Diverzifikáció és reziliencia • Fenntarthatóbb étrendek
FŐ HATÁSOK	✓ Nőtt az élelmiszertermelés, csökkent az éhezés sok térségben ↓ Talajromlás, biodiverzitás-csökkenés, fosszilis energiafüggőség, kiscgazdaságok háttérbe szorulása	✓ Bővült a választék, egész éves elérhetőség, hatékonyság nőtt ↓ A termelő és fogyasztó eltávolodott egymástól, piaci koncentráció nőtt, kitettség a világpiacoknak	✓ Magasabb életszínvonal, kényelem, globális élelmiszerhozzáférés ↓ Elhízás és táplálkozási betegségek növekedése, élelmiszer-pazarlás, növekvő ökológiai lábnyom	✓ Nő a tudatosság, új gyakorlati megoldások, közösségek erősödése ↓ Átállás lassú, támogatási és szabályozási akadályok, új egyenlőtlenségek	✓ Hatékonyság, nyomonkövethetőség, innovációs lehetőségek ↓ Adatfüggőség, digitális szakadék, ki birtokolja az adatokat? Függőség növekedése a technológiától	✓ Nő a rendszer-ellenállóképeség, közösségek és helyi gazdaságok erősödése ↓ Többkörös válságok (klíma, járványok, energiaválság) tovább is kockázatot jelentenek
ÁTFOGÓ KÖVETKEZMÉNYEK (1950–2020)	Népességnövekedés 2,5 milliárdról 7,8 milliárd főre nőtt a világ népessége.	Élelmiszertermelés Az élelmiszertermelés több mint megduplázódott.	Kereskedelem Az élelmiszer-kereskedelem több mint megháromszorozódott.	Erőforrás-használat Jelentősen nőtt a föld-, víz- és energiahasználat.	Környezet Klimaváltozás, biodiverzitás-vesztés, talaj- és vízromlás.	Egészség és társadalom Táplálkozási kettősség: éhezés és túltápláltság párhuzamosan jelen van.

Az európai élelmiszerrendszer szcenáriói

Kialakulnak kereskedelmi szövetségek a fenntartható élelmiszer-termelésért és -kereskedelemtért

Trade Alliances
(Source: Kerstin Cuhls created with DallE, 12-4-2024)

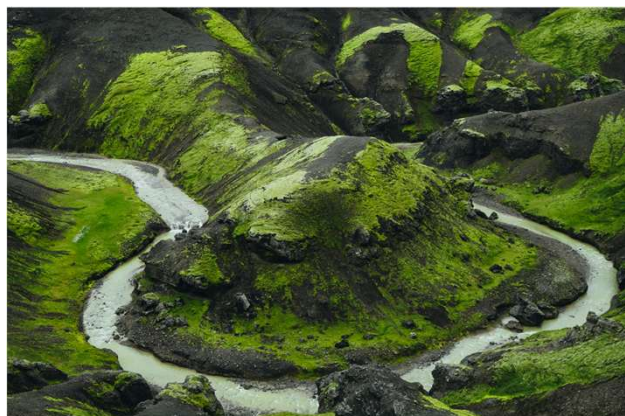

Lassú haladás egy fenntartható EU felé egy széttagolt világban

A válságok összekötik Európát egy közös, a növekedés utáni (post-growth) jövőben

Local fair showcasing sustainable solutions and workshops (Source: Miquel Banchs-Piqué created with Stable Diffusion)

Green Growth with detours
(Source: photo from Karsten Winegeart on Unsplash)

Lassú haladás egy fenntartható EU felé egy széttagolt világban

Nincs kollektív felelősség

No responsibility – own interests?
(Source: Kerstin Cuhls created with DallE 12-2024)

Zöld helyi és regionális ökoszisztémák, amelyek a természet kezelésével alapvető szolgáltatásokat nyújtanak

A jelenlegi rendszer problémái

Környezeti oldalról:

klímaváltozás gyorsulása,
talajromlás,
biodiverzitás-vesztés,
vízhiány,
magas károsanyag kibocsátás.

Gazdasági oldalról:

kisgazdaságok eltűnése,
fiatalok eltűnése a szektorból
piaci koncentráció,
függőség a globális láncoktól,
inputköltségek növekedése.

Társadalmi oldalról:

termelő–fogyasztó kapcsolat gyengülése,
egészségtelen táplálkozási minták,
vidéki térségek gyengülése,
növekvő egyenlőtlenségek.

Kulcskérdések az uniós agrárpolitika jövőjéről

1. KAP egyszerűsítés vs. zöld feltételek

A bürokrácia csökkentésére és a kis- és fiatal gazdálkodók támogatására irányuló erőfeszítéseket sokan üdvözik, de fennáll a veszélye annak, hogy ez gyengíti a **létfontosságú környezeti védelmi intézkedéseket**, ha nincsenek kötelező érvényű zöld vállalások.

2. Következő többéves pénzügyi keret (2028–2034): költségvetési stabilitás vs. ambíció

Azok a felhívások, hogy több forrást kell biztosítani a családi gazdaságok és a válságállóság támogatására, ütköznek azokkal az igényekkel, hogy növeljék vagy különítsék el a forrásokat a **biodiverzitás, az éghajlatvédelem és az élelmiszerrendszer-innováció** számára.

3. Mezőgazdaság jövőképe: termelékenység vs. rendszerszintű változás

A kritikusok szerint az új Jövőkép ismét a hozamokra építő modellek felé tolódik el, és nem elég összhangban van a „Termőföldtől az asztalig” stratégia átfogó céljaival, amelyek az **egészséget, az egyenlőséget és a fenntarthatóságot** helyezik középpontba.

4. A tisztességes kereskedelem és az áruipiaci spekuláció elleni intézkedések érvényesítése

Az érintettek kötelező írásos szerződéseket, vitarendezési záradékokat és szigorúbb ellenőrzést sürgetnek a piaci koncentráció és a pénzügyi spekuláció felett annak érdekében, hogy **stabilabb árak** alakuljanak ki és a **gazdálkodók nagyobb érdekérvényesítő erőhöz** jussanak.

FOSTER javaslatok a jövő Vidékpolitikájához

Az agrár-tudás átadás rendszer megerősítésének kulcsterületei

1

Az agrár-tudás átadás rendszer hatókörének bővítése

Integrált, élelmiszer-rendszer szemlélet; törjük le a silókat a tudományterületek között.

Támogassuk az alternatív gyakorlatokat és az alternatív gazdasági modelleket.

2

Szakpolitikai integráció és összehangolás

Reformáljuk a szabályokat a belépési korlátok csökkentése érdekében.

3

Igazságosság és élelmiszer-demokrácia

Támogassuk az alternatív gyakorlatokat és gazdasági modelleket.

Reformáljuk a szabályokat a belépési korlátok csökkentése érdekében.

4

Együttműködés és hálózatépítés

Erősítsük a tudomány ↔ gyakorlat partnerségeket; vonjuk be az őslakosok és a helyi közösségek tudását.

Erősítsük a közvetítő szereplőket; építsünk közös érdeken alapuló koalíciókat; fektessünk be az érintettek kapacitásainak fejlesztésébe.

Erősebb agrár-tudás átadás rendszer a fenntartható élelmiszerrendszerekért

Részvétel • Sokszínűség • Helyi tudás • Méltányosság • Fenntarthatóság

Mi az a Food Policy, és miért fontos a RÉL szervezőknek?

A food policy nem csak agrárpolitika vagy szabályozás. Arról szól, hogy:

- hogyan jut el a helyi élelmiszer a fogyasztókhöz,
- milyen feltételekkel tudnak működni a termelők,
- hogyan kapcsolódnak össze a helyi szereplők,
- és milyen jövőképet építünk az élelmiszer köré.

Miért fontos, hogy a RCL szervezők foglalkozzanak Food Policy kérdésekkel?

Mert a szabályozás közvetlenül hat a mindennapi működésre

A food policy meghatározza:

- mennyire könnyű helyi terméket értékesíteni,
- Működhet-e egy termelői piac vagy bevásárló közösség,
- Léteznek-e (kis)termelői támogatások,
- és hogy a kisebb gazdaságok fenn tudnak-e maradni kiegészítő jövedelemszerzés segítségével, mint az agroturizmus.

MIT TEHET EGY REL SZERVEZŐ LOKÁLIS SZINTEN?

Négy kulcsfontosságú irány a fenntartható, igazságos és ellenálló élelmiszerrendszerért

1 A FOGYASZTÁSI SZOKÁSOK ÁTALAKÍTÁSA

2 IGAZSÁGOS GAZDASÁGI ÁTALAKULÁS

3 KÖRNYEZETPOZITÍV GYAKORLATOK ERŐSÍTÉSE

4 AZ ÉLELMISZERRENDSZER ELLENÁLLÓKÉPESSÉGÉNEK NÖVELÉSE

EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS RÉSZVÉTEL

Köszönöm a figyelmet!

Kujáni Katalin
www.kisleptek.hu

